

MỘT SỐ VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ KINH TẾ - XÃ HỘI Ở CÁC VÙNG BIÊN GIỚI VIỆT NAM

NGUYỄN ANH TUẤN

Cần đây, quan hệ tộc người xuyên biên giới là một chủ đề nghiên cứu hấp dẫn giới dân tộc học/nhân học trong và ngoài nước. Xuất phát từ thực tiễn vùng biên giới Việt Nam đã và đang chịu tác động ở các mức độ khác nhau từ nền kinh tế của các nước láng giềng ở vùng biên giới thông qua các hoạt động mưu sinh, Viện Dân tộc học đã giới thiệu đến độc giả cuốn sách “*Một số vấn đề cơ bản về kinh tế - xã hội các tỉnh biên giới Việt Nam*”, do hai tác giả Bùi Xuân Đỉnh và Nguyễn Ngọc Thanh đồng chủ biên. Đây là kết quả của đề tài cấp Bộ cùng tên được triển khai tại các điểm biên giới thuộc các tỉnh Lào Cai, Quảng Trị và An Giang. Nghiên cứu này hướng tới nhận diện thực trạng phát triển kinh tế - xã hội của các vùng biên giới, đặc biệt là các quan hệ kinh tế - xã hội xuyên biên giới và tác động của chúng đến các tộc người thiểu số. Từ đó, làm cơ sở cho việc khuyến nghị chính sách, tư vấn giải pháp giúp cho vùng biên giới phát triển bền vững và có tiềm lực để hội nhập quốc tế.

Cuốn sách được cấu trúc thành 4 chương: *Chương 1*. Một số vấn đề cơ bản về kinh tế các vùng biên giới; *Chương 2*.

Những vấn đề nghèo đói, chênh lệch phát triển và ảnh hưởng của các yếu tố xã hội của tộc người với phát triển các vùng biên giới; *Chương 3*. Vấn đề tệ nạn xã hội và tội phạm hình sự ở các tỉnh biên giới; và *Chương 4*. Những vấn đề cơ hội, thách thức cho sự phát triển về kinh tế - xã hội vùng biên giới và khuyến nghị.

Trong *Chương 1*, cuốn sách giới thiệu sơ bộ về các vùng biên giới và những nhân tố ảnh hưởng đến kinh tế - xã hội của các tộc người nơi đây. Các vùng biên giới được nhận diện là địa bàn cư trú của các tộc người thuộc các nhóm ngôn ngữ khác nhau. Phần đông trong số đó là cư dân tại chỗ, sinh sống lâu đời trên dải đất Việt Nam; song có nhiều tộc người chuyển đến sinh sống vào các thời điểm khác nhau, từ xưa đến nay vẫn duy trì mối quan hệ với đồng tộc ở bên kia biên giới. Các tác giả ghi nhận rằng các vùng biên giới tuy có những tiềm năng phát triển kinh tế nhưng do nhiều nguyên nhân khác nhau, đến nay nền kinh tế của các tộc người nơi đây vẫn ở mức phát triển thấp. Khác với tiếp cận nghiên cứu kinh tế vùng biên mậu, đặt trọng tâm phân tích là cán cân thương mại,

* Bùi Xuân Đỉnh, Nguyễn Ngọc Thanh (Đồng chủ biên), *Một số vấn đề cơ bản về kinh tế - xã hội ở các vùng biên giới Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 2013, khổ 14,5 x 20,5 cm.

các luồng giao thương chính ngạch và tiểu ngạch, nghiên cứu này hướng tới nhận diện sự tham gia của các tộc người thiểu số vào các hoạt động kinh tế biên mậu (buôn bán, làm thuê, làm ăn xa...). Theo các tác giả, những hoạt động kinh tế biên mậu này có 3 tác động tích cực chính yếu là: i. Tạo công ăn việc làm, tăng thu nhập, thay đổi tư duy kinh tế; ii. Chuyển đổi cơ cấu kinh tế; iii. Mở rộng các mối quan hệ xã hội, tăng cường tinh hữu nghị của nhân dân hai nước và đảm bảo an ninh quốc phòng.

Ở Chương 2, các tác giả tập trung vào vấn đề đói nghèo, chênh lệch phát triển và ảnh hưởng của các yếu tố xã hội của tộc người tới phát triển các vùng biên giới. Phần đầu của chương sách tổng kết 9 điểm về thực trạng đói nghèo ở các vùng biên giới trong các mối tương quan như vị trí địa lý (vùng biên giới - vùng xa biên giới), khu vực (nông thôn - đô thị), nhóm xã hội (nông dân - công chức, viên chức - dân buôn bán), nhóm tộc người (thiểu số - đa số) và một số tiêu chí khác. Những vấn đề nêu trên được phân tích trong mối quan hệ tương tác và chịu ảnh hưởng của các yếu tố xã hội như đặc điểm cư trú, kết cấu kinh tế truyền thống, sở hữu đất đai, trình độ học vấn, tâm lý, tính cách và ý thức vươn lên của đồng bào cũng như từ một số phong tục tập quán.

Chương 3 tập trung vào các vấn đề tệ nạn xã hội và tội phạm hình sự ở các vùng biên giới - những khía cạnh mới trong tiếp cận dân tộc học về các vùng biên giới. Theo các tác giả, các tệ nạn xã hội đáng quan ngại

ở các vùng biên giới gồm buôn bán, vận chuyển và sử dụng ma túy; buôn bán phụ nữ, trẻ em; buôn bán và gian lận thương mại.

Chương 4 bình luận về cơ hội và thách thức cho sự phát triển của các vùng biên giới. Nhóm nghiên cứu phân biệt 3 vùng biên giới khác nhau giữa Việt Nam với Trung Quốc, Lào và Campuchia để đưa ra nhận xét riêng đối với từng khu vực; từ đó, khuyến nghị Việt Nam phải có một chiến lược về vấn đề biên giới hay chiến lược phát triển các vùng biên giới thay thế cho chính sách mang tính tình thế, chắp vá. Chiến lược này nhất thiết phải gắn với việc giải quyết vấn đề dân tộc, lấy hai trục phát triển kinh tế và ổn định xã hội làm đầu. Trên tinh thần này, nghiên cứu đề xuất các khuyến nghị liên quan đến các khía cạnh kinh tế - xã hội ở các vùng biên giới Việt Nam.

Nhìn chung, “*Một số vấn đề cơ bản về kinh tế - xã hội ở các vùng biên giới ở Việt Nam*” là một nghiên cứu khoa học có giá trị trên nhiều phương diện. Công trình phản ánh nỗ lực tiếp cận dân tộc học/nhân học đối với các vấn đề có tính thời sự. Giá trị thực tiễn của nghiên cứu này không dừng ở việc phản ánh thực trạng các vấn đề kinh tế - xã hội ở vùng biên giới mà còn có những dự báo và khuyến nghị mang tính chiến lược cho các nhà quản lý vĩ mô. Cuốn sách còn gợi mở nhiều vấn đề mới (như tội phạm hình sự, tệ nạn xã hội...) dưới góc nhìn Dân tộc học/Nhân học ở các tộc người thiểu số vùng biên giới.